

Obletnice

STOLETNIKA ROJSTVA IN
DVAJSETLETNIKA SMRTI
AKADEMIKA PROF. DR.
BOGDANA BRECLJA (1906–1986)

Srečko Herman

Letos mineva 100 let od rojstva in 20 let od smrti akademika prof. dr. Bogdana Breclja. Bil je eden začetnikov ortopedije v Sloveniji, odličen zdravnik, dober poznavalec zdravstvene problematike v Sloveniji, izreden organizator, prodoren mislec, znanstvenik, pedagog, dober kolega in velik človek.

Profesor Breclj se je rodil 6. 5. 1906 v Gorici. Medicino je študiral na Dunaju in v Innsbrucku, kjer je promoviral novembra 1929. Leta 1935 je napravil specialistični izpit iz kirurgije. Specializacijo iz ortopedije je končal leta 1937 v Italiji. Kot volonter je začel leta 1931 delati na takratnem Prvem kirurškem oddelku v Ljubljani. Na tem oddelku je bil tudi ortopedski pododdelek. Sodeloval je s prim. Minašem, ki je bil šef Ortopedskega oddelka. Junija 1937 je prof. Breclj prevzel vodenje Ortopedskega oddelka in ga je vodil do 2. 3. 1942, ko je odšel v partizane. V partizanih je bil najprej vodja ene od bolnišnic, nato namestnik načelnika Sanitetnega oddelka Glavnega štaba, inštruktor sanitete IX. korpusa in od septembra 1944 do konca vojne glavni kirurg partizanske vojske.

31. avgusta 1945 je bil imenovan za rednega profesorja ortopedije in predstojnika Ortopedske klinike. Predstojnik klinike je bil do leta 1969, predstojnik katedre pa do 1976. Leta 1949 je bil izvoljen za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti, leta 1961 za dopisnega člana Srbske akademije znanosti in umetnosti in junija 1963 za dopisnega člana Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. Novembra 1963 ga je akademija medicinskih znanosti Sovjetske zveze v Moskvi izvolila za svojega inozemskega člana.

Ob stoletnici Slovenskega zdravniškega društva je bil izvoljen za častnega člana društva. Profesor Breclj je bil tudi član številnih mednarodnih zdravniških organizacij – SICOT, Mednarodnega združenja za rehabilitacijo invalidov (International Society for Rehabili-

tation of the Disabled) v New Yorku, Jugoslovanskega združenja ortopedov in travmatologov itd.

Reševanje ortopedske problematike pred vojno je bilo zelo razdrobljeno, čeprav strokovno na visoki ravni, je 2. svetovna vojna zapustila številne probleme. Zdravstveno stanje prebivalstva je bilo zelo slabo. Številne prirojene in pridobljene deformacije med vojno niso bile zdravljene, naraslo je število bolnikov z osteoartikularno tuberkulozo, vojna pa je pustila tudi številne civilne in vojaške invalide z nezaraslimi ali slabo zaraslimi prelomi, kroničnimi gnopenji in kontrakturami. Stanje so lahko reševali le z izjemnimi organizacijskimi napori in skrajno požrtvovalnostjo zdravstvenega osebja.

Ortopedska klinika je bila v začetku leta 1945 še vedno gost Kirurške klinike. Imela je 35 postelj, leto kasneje pa se je število postelj povečalo na 42. Šele spomladi leta 1947 se je Ortopedska klinika preselila v prostore bivšega sanatorija Šlajmerjev dom, vendar tudi tu ni dobila celotne stavbe, pač pa le približno polovico, število postelj pa se je povečalo na 87. Dobil je tudi dve operacijski dvorani ter boljši dostop do rtg diagnostike. Prve mesece je bil prof. Breclju v pomoč le dr. Herbert Hawlina. Februarja 1946 je prišel na kliniko še dr. France Debevec, v letu 1947 pa dr. Franc Derganc, dr. Radivoj Bobič ter dr. Edvard Pohar. Leta 1948 je na Ortopedsko kliniko prišla pediaterinja dr. Zvezda Zadnik. Nova klinika je opravljala številne naloge pri zdravljenju ortopedskih bolnikov. Napravili so širok in smotern načrt razvoja, ki je predvideval, da bo Ortopedska klinika osrednja ustanova za zdravljenje ortopedskih bolnikov in da bo kot pedagoška ustanova razvijala doktrino stroke. Načrt je predvidel tudi razvoj drugih ortopedskih ustanov, oddelkov in ambulant v različnih krajih po Sloveniji ter ustanovitev in razvoj službe rehabilitacije s potrebnimi ustanovami, šolami in kadri. Da je bil načrt pravi je pokazala njegova realizacija v letih, ki so sledila. Ustvarjalno razpoloženje tistega časa dobro ilustrirajo te besede prof. Breclja: »Podobne težke situacije smo doživljali med vojno nešteto krat in si po izkušnjah za vedno zapomnili osnovno pravilo, da nerešljivih situacij ni in da to, česar ne zmore posameznik, zmore skupina po ustreznem načrtu.«

Ortopedska klinika se je postopoma razvila v vodilno ustanovo ortopedske stroke ne samo v Sloveniji, pač pa tudi v bivši Jugoslaviji. Da bi stroka napredovala, je bil prof. Breclj iniciator sodelovanja z rentgenologiji in je pritegnil k delu prim. dr. Cirila Cirmana, kasneje pa je njegovo delo nadaljeval prof. Tabor. Prof. Breclj je bil tudi pobudnik uvajanja novih metod, kajti po vsakem obisku na tujem kongresu ali v tuji državi je tisto, kar je bilo najboljše, pričel uvajati doma. Uvedel je številne nove operativne metode in tehnike. V letu 1947 je uvedel fiksacijo kostnih odlomkov oz. kostnih delov po osteotomijah s ploščicami vitalium in vijaki. Pri operacijah psevdartroz, artrodez hrbtenice in strešnih plastikah pri displastičnih kolkah so uporabljali avtotransplantate iz tibije. Ker je bila potreba po transplantatih vedno večja, so že v letu 1952 organizirali kostno banko s homotransplantati. Konzervacija kosti je bila najprej kemična z mertiosalom, po dveh letih pa so prešli na globoko zmrzovanje ko-

sti. Ker je primanjkovalo osteosintetičnega materiala so skupaj s kemičnim inštitutom Medicinske fakultete, s prof. Štucinom in Železarno Jesenice izbrali nerjaveče jeklo prokrom XI in po načrtih prof. Debevca izdelali razne vrste in oblike plošč in vijakov. Le-te so ostale dolga leta edino osteosintetično sredstvo. Oktobra 1968 je bila vsajena tudi prva totalna endoproteza kolka. Ena večjih zaslug prof. Breclja je tudi zgodnje odkrivanje in zdravljenje nepravilnosti otroškega kolka. Z zgodnjim odkrivanjem, pravilnim povijanjem, izobraževanjem mater in rednimi kontrolami je problem, ki je bil po vojni zelo pereč, praktično rešil.

Danes displazija kolka praktično ne predstavlja več zdravstvenega problema. Njegova zasluga in zasluga prof. Debevca je, da sta že v letu 1962 uvedla sodobno metodo osteosinteze po švicarski AO tehniki. Med predstojništvom prof. Breclja so uvedli tudi mehanično podaljševanje udov s pomočjo distrakcije kosti. Za to metodo so razvili lastno modifikacijo Anderssonovega elongacijskega aparata, kasneje pa je prof. Sra kar uvedel lasten zunanji fiksater in distraktor.

Kako dober posluh za otroke je imel prof. Breclj kaže tudi to, da je zaradi dolgotrajne hospitalizacije otrok že v letu 1959 uvedel šolski pouk za hospitalizirane otroke, kjer so se redno izmenjevali učitelji šole Ledi na.

Prof. Breclj je vedel, da za dobro rehabilitacijo ortopedskih bolnikov potrebuje dobre fizioterapevte, zato je že leta 1947 sprožil problem organizacije in ustanovitve šole za fizioterapevte. Tako je bila leta 1947 organizirana srednja šola za fizioterapevte, ki je bila prva v takratni skupni državi. Vodili so jo ortopedi Ortopedske klinike. Zaradi velikega števila bolnikov s kostno tuberkulozo je bila že poleti 1945 organizirana Bolnišnica za kostno tuberkulozo v Valdoltri. Bila je prva specializirana bolnišnica za osteoartikularno tuberkulozo in jo je v začetku strokovno vodil prof. Breclj.

Invalidnim otrokom nista bili nujno potrebni samo medicinska oskrba in ortopedsko zdravljenje, temveč tudi fizikalno zdravljenje in izobraževanje ter poklicno usposabljanje, zato je bil aprila 1947 ustanovljen dom za invalidno mladino v Kamniku. Po programu rehabilitacijske službe, ki so ga izdelali strokovnjaki Ortopedske klinike je bil v letu 1954 organiziran in ustanovljen Republiški zavod za rehabilitacijo invalidov. Ortopedi so sodelovali pri načrtovanju in pri prvem strokovnem vodstvu zavoda. V letu 1953 so zaradi epidemije otroške paralize in razbremenitve Infekcijske klinike reorganizirali in prenovili zdravilišče Laško v moderno rehabilitacijsko ustanovo. Zavod je dolga leta vodil prof. Pohar. Ob prizadevanjih prof. dr. Breclja sta dobili fizikalna medicina in rehabilitacija mesto tudi v učnem programu Medicinske fakultete od leta 1952 dalje. Prof. Breclj in njegovi sodelavci so bili idejni vodje in glavni organizatorji pri izdelavi podrobnega načrta za organizacijo travmatološke službe v Jugoslaviji.

Prof. Breclj je imel izredno dobre odnose s tujimi zdravstvenimi ustanovami, prav tako so Ortopedsko kliniko na njegovo povabilo obiskali takratni vodilni ortopedi v svetu. Naj naštejem le nekatere: prof. Kessler iz New Yorka, Gruca iz Varšave, Bojčev iz Sofije, Pauwels iz Nemčije, Leinbach iz Amerike, Endler iz

Avstrije, Ortolani iz Italije, Chiari iz Avstrije itd. Tudi kot človek je bil prof. Breclj izredno prijateljski in dobrodušen. Znanе so bile vsakoletne novoletne proslave na kliniki, sindikalni izlet na Pšinc, kjer je imel prof. skromno planinsko koč, smučarske tekme itd. Prof. Breclj je vrsto let spremljal predsednika Jugoslavije maršala Tita na njegovih številnih državnih obiskih v Evropi in po svetu. Med njegovim zdravljenjem v Kliničnem centru pa je bil vodja zdravniške ekipe.

Za svoje delo in prispevek v političnem in zdravstvenem delovanju je prejel številna odlikovanja. Bil je nosilec partizanske spomenice leta 1941, od leta 1967 bil član Sveta federacije. Odlikovan je bil z Znakom in Medaljo hrabrosti z Redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem, z Redom dela z rdečo zastavo, z Redom Republike z zlatim vencem, z Redom Jugoslovanske zastave z lento ter Redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Odlikovan je bil tudi z Redom junaka socialističnega dela, leta 1976 pa je bil izvoljen za zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani.

V kratkem odstavku se ni dalo obširneje navesti še drugih številnih dejavnosti prof. Breclja, vendar se že iz tega vidi na koliko področjih je bil zelo dejaven in uspešen.

V njegovem času so bile zdravstvene in finančne prilike težje kot danes, kljub temu mu je uspelo organizirati in uvesti ortopedijo, rehabilitacijo in sorodne vede kot nepogrešljiv segment modernega zdravstvenega sistema. Vse to je dosegel brez nervoze in zalemtavanja v različne zdravstvene reforme, tako značilne za današnji čas. Zanj in za njegove sodelavce je veljal le zakon »Salus aegroti suprema lex«.

Menim, da so njegove zasluge za razvoj ortopedije in zdravstva v Sloveniji tolikšne, da bo ostal zapisan v zgodovini ortopedije in zgled bodočim generacijam.

Odmevi

SPOMINSKA SLED

Janko Kostnapfel

V Zdravniškem vestniku 2006; 75: 183–91 je bil objavljen zanimiv in dokumentiran članek o partizanskem zdravstvu, ki sta ga napisala prof. dr. Darinka Soban z Medicinske fakultete v Ljubljani in Jože Ruprecht, dr. med., z Erasmus University Rotterdam. Sestavek je bil objavljen tudi v Proceedings of the 6th ISHA Symposium Cambridge, September 2005. V Zdravniškem vestniku ima naslov UNESCO – VARSTVO ZGODOVINE VOJNE MEDICINE V SLOVENIJI.

Ta članek mi je spet dvignil spominski zapis: Nekoč je na steni avle Kliničnega centra v Ljubljani, na levi strani poleg kipov profesorjev Franca Čelesnika, Božidarja Lavriča, Pavla Lunačka in Igorja Tavčarja, visel pod steklom velik zemljevid Republike Slovenije: SLOVENSKE PARTIZANSKE BOLNIŠNIČNE ENOTE